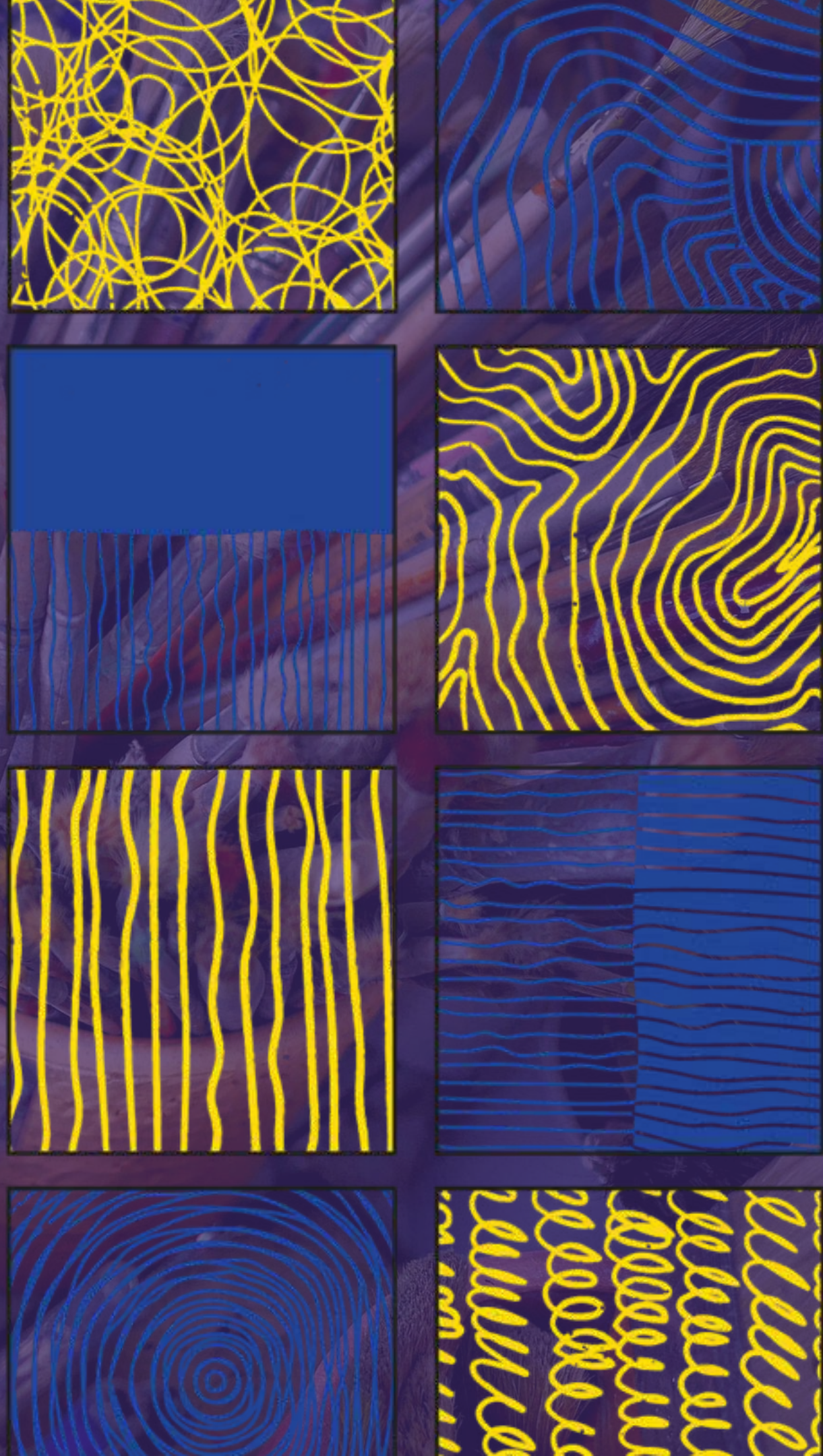

Авторське право в образотворчому мистецтві

ВІДПОВІДІ НА ПИТАННЯ

СЕМІНАРУ 3 СЕРІЇ "34 ПОЛЮСИ ТВОРЧОСТІ"

Чи були випадки за останні три роки, коли авторське право художника, майстра було захищено у судовому порядку?

Безперечно, такі випадки були. Наведемо 3 яскравих приклади.

01

Справа художника проти Видавництва А (05.02.2024):

Художник подав позов проти видавництва, яке без дозволу використало його малюнок на першій сторінці газети. Суд встановив, що зображення було використане як декоративний елемент, а не як ілюстрація до статті, тому таке використання не підпадає під винятки законодавства щодо права на використання твору без дозволу, але із зазначенням імені автора і джерела запозичення. Було ухвалено рішення **стягнути з видавництва компенсацію у розмірі 24 000 грн за порушення майнових прав автора, а також судові витрати.**

02

Справа заслуженого художника України проти Видавництва В (07.10.2022):

Видавництво використало картини художника на обкладинках підручника «Українська мова» без його дозволу.

Суд визнав, що зображення картин не виконували функцію ілюстрацій до змісту книги і мали декоративний характер, що вимагало згоди автора.

Суд першої інстанції **зобов'язав відповідача сплатити компенсацію в розмірі 162 090 грн, а апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін.**

03

Справа про неправомірне використання зображень картин у комерційній діяльності (17.01.2023):

Художник звернувся до суду з позовом про захист авторських прав, стверджуючи, що відповідач без його дозволу використовував контрафактні репродукції картин у комерційних цілях. Суд **задовольнив позов, визнавши таке використання творів порушенням майнових прав, і ухвалив рішення про компенсацію у розмірі 80 000 грн.**

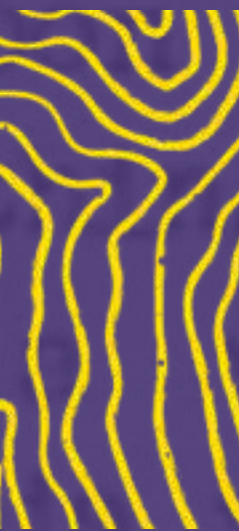

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

Авторським правом охороняються лише результати творчої діяльності людини

Якщо зображення згенеровано комп'ютерною програмою (наприклад, програмою Midjourney за введеним вами промптом), то авторське право на нього не виникає. Водночас стаття 33 Закону України (далі - ЗУ) "Про авторське право і суміжні права" передбачає виникнення права особливого роду (*sui generis*) на об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою без прямої участі людини. Суб'єктами цього права можуть бути власники комп'ютерних програм або особи, які отримали ліцензії на використання програми (для того, щоб з'ясувати, кому належать права на згенерований об'єкт, потрібно уважно читати правила користування тією чи іншою платформою генеративного ШІ). Власник права *sui generis* володіє правами на використання згенерованих об'єктів, правом дозволяти або забороняти використання такого об'єкту (зображення, тексту, музичної композиції тощо) іншим особам.

Право особливого роду (sui generis) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, діє протягом 25 років (на відміну від майнових авторських прав, строк чинності яких становить все життя автора + 70 років).

Таким чином, хоча штучний інтелект може виступати допоміжним інструментом у творчому процесі, авторські права виникають лише на людську творчість.

Однак, це не перешкоджає автору використовувати штучний інтелект для обробки твору, або ж внести свій творчий внесок у згенероване зображення та бути визнаним автором.

Зрештою, українське законодавство дозволяє комерціалізувати згенеровані зображення на підставі права особливого роду.

ПРАВА ХУДОЖНИКА НА ПРОДАНИЙ ТВІР МИСТЕЦТВА

Право слідування зберігається при подальшому перепродажі між фізичними особами чи лише між ф.о. та, наприклад, галереєю?

Відповідно до ст. 10 ЗУ “Про авторське право і суміжні права”, продаж матеріального об’єкта (наприклад, картини) не означає передання авторських прав на цей твір, а є лише передачею права власності на сам предмет. Це положення захищає художників, дозволяючи їм зберігати майнові авторські права на створений твір навіть після його продажу. До того ж, власник матеріального об’єкта, в якому втілено твір, не має права знищувати його без пропозиції повернути автору вартість матеріалів, витрачених на його створення. **Автор може вимагати від власника матеріального об’єкта** (картини, фрески тощо), **надання доступу до свого твору з метою його відтворення** (фотографування, виготовлення примірників твору тощо), за умови що це не порушує законні права та інтереси власника цього об’єкта.

Автор картини та його спадкоємці протягом дії майнових авторських прав користуються правом слідування (ст. 30 ЗУ “Про авторське право і суміжні права”).

Право слідування - право на одержання справедливої винагороди, як частки відрахувань від кожного продажу оригіналу художнього твору. Внаслідок перепродажу картини як вдруге, так і вп'яте, автор має отримати відсоток від суми продажу, розмір якого визначається вищезгаданою ст. 30 Закону.

Коли перепродаж відбувається між фізичними особами без участі суб'єктів, що здійснюють торгівлю творами мистецтва (як-от: галерей, аукціонів, маркетплейсів) чи без здійснення публічної пропозиції продажу за допомогою мережі Інтернет (через соціальні мережі, Інтернет-форуми, групи, платформи онлайн-оголошення, онлайн-аукціони, торгові майданчики, тендери тощо), художник винагороди не отримує.

Обов'язок щодо сплати справедливої винагороди за право слідування покладено на суб'єктів, що здійснюють торгівлю творами мистецтва, а у випадку перепродажу внаслідок публічної пропозиції за допомогою мережі Інтернет, така сплата проводиться безпосередньо особами, що здійснюють публічну пропозицію продажу оригіналу твору.

“ **Ті, хто перепродає твір, зобов'язані в порядку, передбаченому законом, повідомляти організацію колективного управління, акредитовану у сфері обов'язкового колективного управління щодо права слідування, і сплачувати їй належну автору частку.**

Отже, художник може отримувати дохід від своїх творів, коли вони перепродаються. ”

Яким має бути оформлення картини для художника, щоб після продажу картини клієнту і можливого подальшого перепродажу її клієнтом на аукціонах, художник отримав роялті від перепродажу?

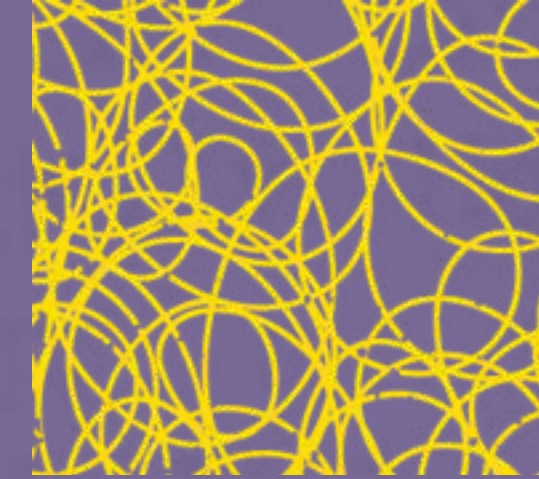
Для того, щоб художник отримував справедливу винагороду від перепродажу своїх картин, важливо **зберегти докази свого авторства на твір** (пронумеровані копії, підпис або інші позначення, що засвідчують авторство). Також, у договорі з покупцем можна **додатково зазначити про право слідування, що є невідчужуваним правом автора** відповідно до ст. 30 ЗУ “Про авторське право і суміжні права” та **включити у розділ “Гарантії” дотримання вашого права продавцем.**

Справедлива винагорода може становити від 0,25% до 6% від суми перепродажу (відсоток зменшується зі збільшенням ціни перепродажу), але не може перевищувати суму, еквівалентну 12 500 євро.

Яка універсальна формула захисту інтелектуальних прав/ідей?

Як захистити інтелектуальну власність від запозичень інших сторін?

Ваші картини автоматично підпадають під охорону авторським правом з моменту їх створення.

Реєстрація авторського права на твір не є обов'язковою.

Незважаючи на це, реєстрація може бути корисною для вас, оскільки вона виступає документальним підтвердженням права інтелектуальної власності на твір, є вагомим аргументом у суді або під час врегулювання досудових суперечок, може потенційно зменшувати ризик порушень авторських прав через те, що інформація про твір включається до публічних баз даних, спрощує процес спадкування, комерціалізацію на міжнародних ринках та передання або надання прав за договором.

За результатами такої реєстрації автору видається свідоцтво.

Ви, як автор, маєте ексклюзивні права на будь-які способи використання твору, зокрема відтворення, розповсюдження, публічний показ своїх творів та інші права, передбачені ст.12 ЗУ “Про авторське право і суміжні права”.

Детальніше про порядок, строки та розмір зборів за здійснення державної реєстрації авторського права і договорів пов'язаних з ним можна дізнатися на сайті ІР Офісу nipro.gov.ua або звернувшись до нас за консультацією.

Надання прав на використання ваших творів іншій особі має бути чітко прописано через укладання ліцензійного договору із зазначенням строків, території, обсягу прав, виду ліцензії, розміру авторської винагороди, що дозволить вам контролювати межі використання свого твору (наприклад, зображення картини на продуктах сторони договору).

На практиці, **одними із способів попереднього захисту від копіювання зображень та інших ваших творчих робіт можуть бути:**

- проведення систематичного моніторингу використання вашого твору в Інтернеті, друкованих виданнях, на виставках тощо. Це дозволяє вчасно виявляти можливі порушення.
- можливість використання для повідомлення про свої майнові права знаку охорони авторського права, що складається з латинської літери "С", обведеної колом - ©, поряд з яким зазначаються ім'я (найменування) суб'єкта майнових прав на твір, рік першого опублікування твору;
- застосування технічних засобів, які забороняють неавторизований доступ, позбавляють особу можливості копіювання зображення;
- «водяні» знаки на контенті;
- використання низької роздільної здатності зображення та інше.

Безпосереднім захистом у разі вчинення порушення є:

- звернення до порушника з вимогою припинення порушення (наприклад, видалення зображення картини з інтернет-сайту, припинення розповсюдження продукції, на якій відтворено твір тощо);
- подання скарг на онлайн-платформах для захисту авторських прав;
- звернення до органів, уповноважених державою, або ж інших компетентних органів;
- направлення претензії;
- медіація. В IP Офісі діє Центр медіації, на базі якого може бути здійснено врегулювання спору. Детальніше за посиланням: ip-mediation.nipo.gov.ua ;
- застосування засобів оперативного впливу до порушника, тобто, санкцій, що були передбачені у підписаному сторонами договорі;
- судовий позов.

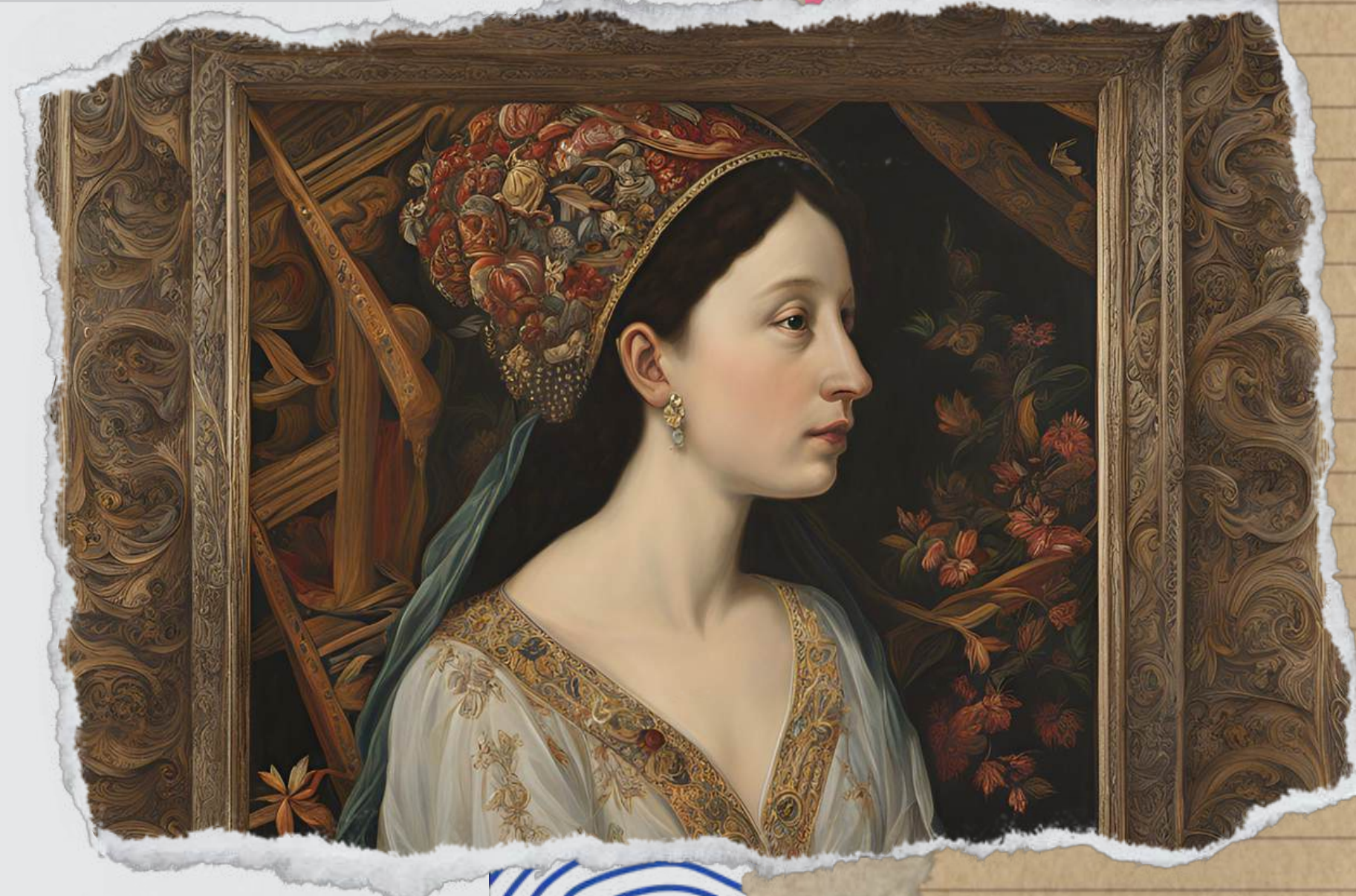
Отже, універсальних способів захисту немає, однак, безперечно, плюсом для кожного автора є знання своїх прав, можливостей безпосереднього та попереднього захисту, фіксація свого авторства та дати створення твору, наявність свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір та укладених у письмовому вигляді договорів, якщо було здійснено передання/надання майнових авторських прав іншій особі.

Якщо я для картин використовую фотографії зроблені іншими людьми, але перемальовую їх на свій манер, це порушення авторських прав фотографа?

Використання фотографій, зроблених іншими людьми, для створення власних картин, навіть якщо ви їх перемальовуєте, є порушенням авторських прав фотографа.

Згідно зі ст. 12 ЗУ “Про авторське право і суміжні права”, будь-яке відтворення або переробка твору вимагає дозволу автора. Тому вам слід укласти ліцензійний договір або отримати згоду від фотографа на використання його твору, щоб уникнути негативних правових наслідків.

Ремейк картин інших художників у своїх кольорах та інших текстурах є плагіатом?

Використання чужого твору, у тому числі з метою переробки, може здійснюватись виключно з дозволу автора чи іншої особи, яка володіє майновими авторськими правами. У такому випадку можуть здійснюватись зміни внаслідок яких буде створено похідний твір. Ст. 17 ЗУ “Про авторське право і суміжні права” встановлює, що автори похідних творів здійснюють свої права за умови дотримання ними прав суб’єкта авторського права на твір, що зазнав переробки. **Дозвіл не потрібен у разі переробки твору, що перейшов у суспільне надбання**, а також об’єктів, які прямо виключені законодавством з авторсько-правової охорони (ст. 8 ЗУ “Про авторське право і суміжні права”).

Чи можливо використовуючи чужий бренд, як елемент пародії в малюнку, обійти скарги на плагіат?

Якщо під “чужим брендом” мається на увазі торговельна марка, то таке використання забороняється.

За загальним правилом згідно зі ст. 22 ЗУ “Про авторське право і суміжні права” без дозволу суб’єктів авторського права і безоплатно, але із зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається використання правомірно оприлюднених творів для створення на їх основі твору у жанрі пародії - твору, що за своїм змістом має комічний, сатиричний характер по відношенню до подій, осіб або до правомірно оприлюдненого твору, його частини, та викликає асоціації з подіями, особами, твором або його частиною.

“ Отже, твір у жанрі пародії повинен бути створений шляхом творчої переробки та викликати асоціації з оригіналом. Проте в цьому випадку використання “чужого” твору для пародії може все одно призвести до конфліктів, особливо у випадках, коли автор вважає, що це зачіпає його особисті немайнові права та спотворює оригінальний твір. ”

Які правила використання образів відомих художників (напр.: квітів, звірів, героїв тощо) і зображень їхніх творів (картин, скульптур) для створення сценічного оформлення театралізованих шоу та вистав?

Використання даних творів без дозволу автора або правовласника порушує авторські права, незалежно від того, чи твір використовується повністю або частково.

Згідно зі ст. 12 ЗУ “Про авторське право і суміжні права”, суб’єкт авторського права має виключне право дозволяти або забороняти використання твору іншими особами, включаючи такі способи, як відтворення та публічне демонстрування твору.

Для правомірного використання твору або його образу **слід отримати дозвіл або укласти ліцензійний договір з автором або правовласником.**

Згідно з ст. 22 ЗУ, допускається створення зображень творів архітектури та образотворчого мистецтва, що постійно розташовані у доступних для громадськості місцях, але лише за умови, що такі дії не мають самотійного економічного значення. Це положення не дозволяє автоматично використовувати твори для комерційних цілей, таких як сценічне оформлення, що потребує дозволу.

Відповідно до ст. 32 ЗУ “Про авторське право і суміжні права”, за умови дотримання особистих немайнових прав автора можуть використовуватися вільно твори, які перейшли у суспільне надбання, тобто ті, з моменту смерті автора яких минуло 70 років. Це означає, що такі твори можуть використовуватися без дозволу і без сплати винагороди, але за умови зазначення імені автора і дотримання особистих немайнових прав автора (зокрема, уникнення спотворення твору).

Як конкретно можуть викладачі використовувати зображення творів мистецтва у лекціях та навчальній роботі: чи обов'язково треба в навчальних презентаціях посилатися на ресурси?

Відповідно до ст. 22 ЗУ “Про авторське право та суміжні права” без отримання додаткового дозволу та безоплатно ви, як викладач, можете використовувати зображення творів мистецтва для забезпечення та реалізації освітнього процесу у місцях, де здійснюється освітня діяльність, або через захищене електронне (цифрове) середовище. Тобто, під час аудиторних занять. Проте, необхідно вказувати джерела запозичення та ім'я автора у презентаціях.

Якщо публічна лекція здійснюється поза навчального процесу, необхідно отримати дозвіл автора, оскільки такі випадки не підпадають під випадки вільного використання творів.

Як сформувати вартість твору для придбання музейною інституцією (я через недосвідченість погодилася на продаж за страховою оцінкою) і в подальшому як зберегти можливість співпраці при використанні зображення моїх творів?

Вартість картини і розмір винагороди за передання/надання майнових прав інтелектуальної власності на неї встановлюється за домовленістю сторін у договорі. Договір вчиняється у письмовій формі і має містити умови щодо розпорядження майновими правами автора. Це може бути ліцензійний договір про надання дозволу на використання зображення твору з чітко визначеними способами використання (наприклад, для виробництва і розповсюдження сувенірної продукції, створення віртуальних виставок), території, строку використання, зазначенням виду ліцензії, розміру авторської винагороди тощо. Ці та інші умови договору, які сторони визначають необхідними, формують його ціну. Зазвичай, чим більший обсяг прав ви надаєте/передаєте, тим більшою буде їхня вартість за договором.

Повне відчуження (передання) авторських прав здійснюється на весь строк їхньої чинності. В такому випадку, ви фактично “віддаєте” права в повному обсязі та більше не зможете визначати порядок використання зображення іншими особами та використовувати зображення самостійно. Відповідно, для збереження можливості співпраці при використанні зображення ваших творів, ви маєте саме надати права на певний строк через укладання ліцензійної угоди, де будуть чітко визначені всі умови користування вашим зображенням для ліцензіата.

Зауважимо, що передача картини у фізичному вигляді не тягне передання/надання авторських прав. Вартість винагороди за продаж матеріального об'єкта та вартість авторських прав мають бути визначені окремо.

Чи зберігається авторське право митця на художні твори, виконані під час пленеру, за умовами якого одна або дві роботи залишаються організаторам? Які документи повинні бути підписані між організаторами і виконавцями для передачі творів?

Особисті немайнові права автора (як-от: право на зазначення імені автора, право на недоторканність твору), залишаються за автором і є невідчужуваними згідно зі ст. 11 ЗУ “Про авторське право та суміжні права”. Водночас, майнові права належать митцю з моменту створення твору, зберігаються за автором протягом всього життя і 70 років після його смерті та можуть перейти до організаторів пленеру виключно за умови підписання договору з митцем.

Коли організатори пленеру вимагають залишити певну кількість робіт та в подальшому планують володіти, користуватись і розпоряджатись ними саме як фізичними об’єктами, за вашим бажанням, ви можете просто подарувати їм ваші твори та додатково засвідчити перехід права власності на них підписанням акту приймання-передачі.

У випадках, коли організатори заходу хочуть отримати майнові авторські права на ваш твір, до яких входить право використовувати саме зображення, за взаємною згодою ви можете укласти, наприклад, договір про передання (відчуження) майнових прав або ліцензійний договір в залежності від обсягу прав, які ви вирішили передати/надати.

Які найпоширеніші помилки авторів/ митців в контексті авторського права?

- Недостатня обізнаність в авторському праві загалом, що нерідко призводить до підписання авторами договорів, за якими вони відчужують майнові права у повному обсязі на весь строк їхньої дії. **Передача “всіх прав” є безповоротним**, що надалі позбавляє авторів можливості комерціалізувати та використовувати власний твір.
- Підписання договору без його аналізу та діалогу зі стороною для того, щоб змінити не вигідні для автора положення.
- Взагалі **відсутній письмовий договір та будівання відносин виключно на довірі**. Зауважимо, що відповідно до ст. 48 ЗУ “Про авторське право та суміжні права” розпорядження майновими правами на об’єкти авторського права може здійснюватися на підставі правочину, який вчиняється у письмовій (електронній) формі, крім договорів про використання твору в періодичних виданнях (газетах, журналах, електронних засобах масової інформації тощо), які можуть укладатися в усній формі. **Дотримання форми є обов’язковою умовою для того, щоб договір мав юридичну силу.**

01

Використання творів інших авторів для переробки без дозволу. Часто митці звертаються з питаннями щодо **правомірності змін “чужої” роботи**, щоб створити власну. Необхідно отримувати дозвіл в автора оригінальної роботи, інакше ваша робота буде створена з порушенням прав іншого митця.

02

Використання творів інших авторів без дозволу для некомерційної мети. Поширеною є думка, що використання без комерційної мети є дозволеним, однак, незалежно від мети, в автора оригінального твору необхідно отримати дозвіл.

03

Бажання отримати захист на “стиль” митця. **Стиль, як сукупність творчих прийомів або виразних засобів**, не охороняється авторським правом, оскільки вважається ідеєю, а не конкретним її вираженням. Закон захищає матеріальний об’єкт, але ідеї, концепції, методи не підлягають охороні, навіть якщо вони у творі виражені, описані, пояснені, проілюстровані (ст. 7 ЗУ “Про авторське право і суміжні права”).

Відсутність реєстрації. Автори часто вважають, що реєстрація авторського права не є важливою, оскільки воно виникає автоматично з моменту створення твору. Проте відсутність реєстрації ускладнює захист прав на твір у разі його неправомірного використання або порушення. Хоча реєстрація авторського права не є обов’язковою для виникнення прав, вона надає додаткові переваги, зокрема у випадку судових спорів. Часто свідоцтво про реєстрацію авторських прав можуть запросити при підписанні договорів з нерезидентами - наприклад, при експонуванні ваших творів за кордоном.

Чи є в Україні захист на законодавчому рівні від плагіату? Якщо інший митець явно копіює твою роботу/запозичує стиль.

Поняття плагіату визначено на законодавчому рівні як опублікування твору або його частини у незмінному або видозміненому вигляді, включаючи опублікування перекладу іншомовного твору або його частини, під іменем особи, яка не є автором цього твору (ст. 53 ЗУ “Про авторське право та суміжні права”).

Копіювання або використання без дозволу оригінального твору, навіть з незначними змінами, є порушенням авторських прав.

Таким чином, особа, чиї права порушено, має право обрати відповідний (-і) спосіб (-оби) захисту та звернутись до місцевого загального суду за встановленою підсудністю з обґрунтованим позовом, що містить докази вашого авторства та дій потенційного порушника.

Ст. 55 ЗУ “Про авторське право і суміжні права” визначає право звертатися за захистом авторського права та/або суміжних прав до суду з будь-якими вимогами, не забороненими законом, зокрема про: припинення та/або заборону вчиняти дії, що порушують авторське право; стягнення винагороди, передбаченої законодавством про авторське право і суміжні права; відшкодування моральної шкоди; відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права, включаючи упущену вигоду; стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права або суміжних прав; стягнення компенсації та інше.

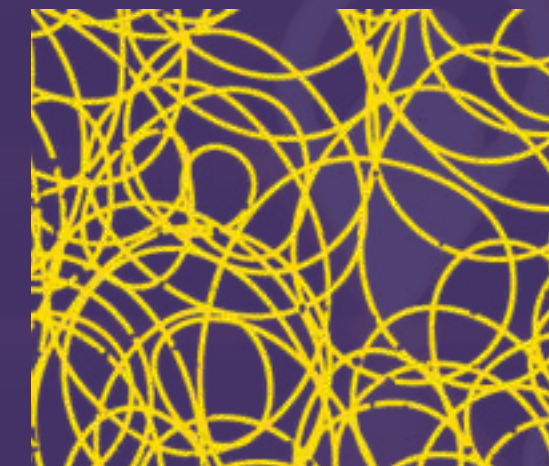
Наявність або відсутність плагіату у творі визначає судова експертиза у відповідній галузі мистецтва. Для встановлення факту порушення суд може призначити експертизу, яка визначає ступінь подібності між оригінальним твором та його передбачуваною копією.

В контексті запозичення стилю ситуація є інакшою, так як стиль не охороняється авторським правом.

*На сторінці використано зображення з сайту галереї Stephen Friedman Gallery <https://www.stephenfriedman.com/>

Прикладом із міжнародної практики є судова тяганина між американськими художницями Деборою Робертс та Лінсією Едвардс. Робертс звинуватила Едвардс у копіюванні стилю її колажів, які поєднують фрагменти фотографій і малюнків. Однак Едвардс не копіювала конкретні твори, а лише запозичила схожу техніку. Оскільки стиль завжди розглядається на рівні ідеї, а не конкретного вираження, юридично довести плагіат у цьому випадку було неможливо. Цей випадок підкреслює різницю між охороною твору і стилю.

Як захистити свої роботи в соцмережах?

З моменту створення твору, у митця виникають авторські права на свої картини, ілюстрації, фото, відео, тексти та інші форми контенту, навіть якщо вони розміщені у публічному доступі в соцмережах.

Однак, варто враховувати наступне:

1. Правила користування соцмережами:

- Більшість соціальних мереж, таких як Facebook, Instagram, у своїх правилах визначають, що репост, як повторна публікація, яка автоматично включає зазначення автора, є законною. Це означає, що інші користувачі можуть поширювати ваш контент в тому вигляді, у якому він був розміщений у вас на сторінці, саме через репост.
- Порушення авторського права можуть відбуватись тоді, коли ваше ім'я, як автора, не зазначене, контент використовується без вашої згоди, його певним чином змінюють або створюють на його основі свій твір.

2. Подання скарги:

- Соціальні мережі надають можливість подати скаргу у випадках, коли ваше авторство не вказано або коли ваш контент використовується без дозволу. Для цього передбачені спеціальні форми скарг на порушення авторського права. Важливо, щоб скаргу подавав саме автор або його законний представник. Інакше платформа може не прийняти скаргу.
- Багато соціальних мереж мають функції видалення контенту, який порушує авторські права, після успішної обробки вашої скарги.

3. Підписи і водяні знаки:

- Рекомендується підписувати свої роботи. Це допоможе користувачам соцмереж легко ідентифікувати вас як автора, навіть якщо вони перепублікують ваші роботи.
- Якщо ви не хочете, щоб ваші роботи вільно поширювалися, варто застосовувати водяні знаки або вказувати обмеження на використання вашого контенту у публікаціях.

Що робити, якщо ваше авторське право порушили:

01

Зібрати докази: Якщо ви помітили, що ваш контент використовується без дозволу та/або вказівки на авторство, першим кроком є збирання доказів. Це можуть бути скріншоти або посилання на контент, що опублікований з порушенням.

02

Написати потенційному порушнику. Ви можете безпосередньо звернутись до порушника з вимогою видалити допис, що містить ваш твір та запросити компенсацію за таке використання, враховуючи використання вашого твору іншою особою з метою отримання прибутку (наприклад, друк на футболках, розміщення на сторінці книги, реклама).

03

Подати скаргу в соцмережу: Використовуйте офіційні механізми соціальних мереж для подання скарг на порушення авторського права. Такий спосіб є ефективним.

04

Звернення до суду: Ви можете звернутися до суду з метою відшкодування моральної шкоди, збитків, стягнення компенсації та ін.

АВТОРСЬКЕ ПРАВО У НАРОДНОМУ МИСТЕЦТВІ

Будь-яке нове та оригінальне вираження творчості сучасних митців, створене за мотивами вже існуючих зразків народного мистецтва, буде охоронятися авторським правом за умови, що робота не є простою копією.

Якщо ж ви використовуєте безпосередньо вже існуючі елементи з творів народного мистецтва, важливо пам'ятати, що народне мистецтво також створювалося конкретними авторами, і ці автори або їхні спадкоємці, можуть володіти майновими правами на такі твори. Якщо імена творців відомі та їхні майнові авторські права досі охороняються, відповідно, для використання таких творів потрібен дозвіл. Згідно зі ст. 31 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», авторське право діє протягом життя автора та 70 років після його смерті.

Отже, якщо твір не перейшов у суспільне надбання, використання його без дозволу є порушенням авторського права.

Як захищаються права на оригінальні принти для одягу?

Будь-який оригінальний принт для одягу може мати множинну правову охорону. Його можна захищати як об'єкт авторського права або як промисловий зразок, що забезпечує ексклюзивні права на його використання при виробництві продукції та захист від незаконного копіювання.

Створений вами принт є оригінальним художнім твором, він автоматично підлягає захисту авторським правом із моменту створення, без потреби реєстрації. Це дає автору ексклюзивні права на використання твору, включно з правами на його публікацію, поширення та відтворення. Автор має можливість захищати свій принт як об'єкт авторського права, незалежно від того, чи він використовується в текстильній продукції, наприклад, на футболках, сукнях або на інших предметах та виробах з різних галузей.

Якщо ж ви плануєте використовувати ваш принт у масовому виробництві, його можна захистити як промисловий зразок. Промисловий зразок охоплює естетичне оформлення виробу, яке може бути двовимірним (малюнок, принт) або тривимірним. Це стосується і зображень, що наносяться на одяг. Детальніше ознайомитись з інструкцією для представників сфери моди щодо охорони нових дизайнерських рішень у виробництві одягу можна за [посиланням](#).

Як урегулювати відносини між розробником принту та тим, хто його використовує? Якщо ці люди резиденти різних країн (наприклад, Україна та Швейцарія)?

Відносини між розробником принту та особою, яка його використовує, регулюються у договірному порядку. Якщо хтось хоче використати ваш принт у своїй продукції, доцільним буде укладення ліцензійної угоди, в якій буде вказана територія, строк, способи використання, кількість копій, ваша винагорода, порядок оплати та інші моменти, важливі для сторін. У випадку, коли сторони є резидентами різних країн договір має чітко визначати, яке національне законодавство застосовується для врегулювання відносин. Сторони можуть обрати законодавство України, Швейцарії або іншої юрисдикції (в залежності від того, резидентом якої країни є другий підписант).

Чи потрібно в кожній країні реєструвати промисловий зразок, де планується продаж цього одягу?

Для користування перевагами зареєстрованого промислового зразка в інших країнах необхідно реєструвати його окремо в кожній юрисдикції, де планується комерційний продаж.

Україна є учасником Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків, яка дозволяє подавати міжнародну заявку через ВОІВ (Всесвітню організацію інтелектуальної власності). Це спрощує процес отримання правової охорони в країнах-учасницях угоди. Заявку на реєстрацію промислового зразка в інших країнах можна подати через УКРНОІВІ, при цьому патентне відомство кожної країни в індивідуальному порядку вирішує чи надавати, чи відмовляти у такому захисті на своїй території.

Чи можна використовувати пісні інших авторів у відеоарті, не попереджаючи авторів? Відео - некомерційний продукт, буде виставлятися у галереях.

Використання пісень інших авторів у відеоарті без попереднього дозволу є порушенням авторського права, навіть якщо відео є некомерційним і призначене для показу в галереях. Незалежно від комерційної, некомерційної чи іншої мети, авторське право охороняє об'єкти інтелектуальної власності, і використання будь-якого твору, включаючи музичний твір, потребує дотримання прав його автора.

Публічне виконання і роялті: Якщо музичний твір буде використовуватися у громадському просторі, наприклад, у галереї, це підпадає під поняття публічного виконання. Галерея, як організатор виставки, несе відповідальність за дотримання авторських прав, зокрема сплату роялті автору чи правовласнику музичного твору за його публічне виконання. Це відбувається навіть у разі, якщо сам відеоарт не є комерційним продуктом.

Перформативне мистецтво - як захистити свій перформанс від плагіату, або ж відтворення іншими людьми? Які угоди автор має укласти з фотографами, операторами, що знімають перформанс, щоб усі права належали автору?

Твори перформативного мистецтва, не виділяються у вигляді окремого об'єкта авторського права. Завдяки тому, що перформанс часто є унікальним та неповторним, його юридичний захист може забезпечуватися шляхом документальної фіксації та укладення договорів з тими, хто здійснює зйомку або публічну демонстрацію.

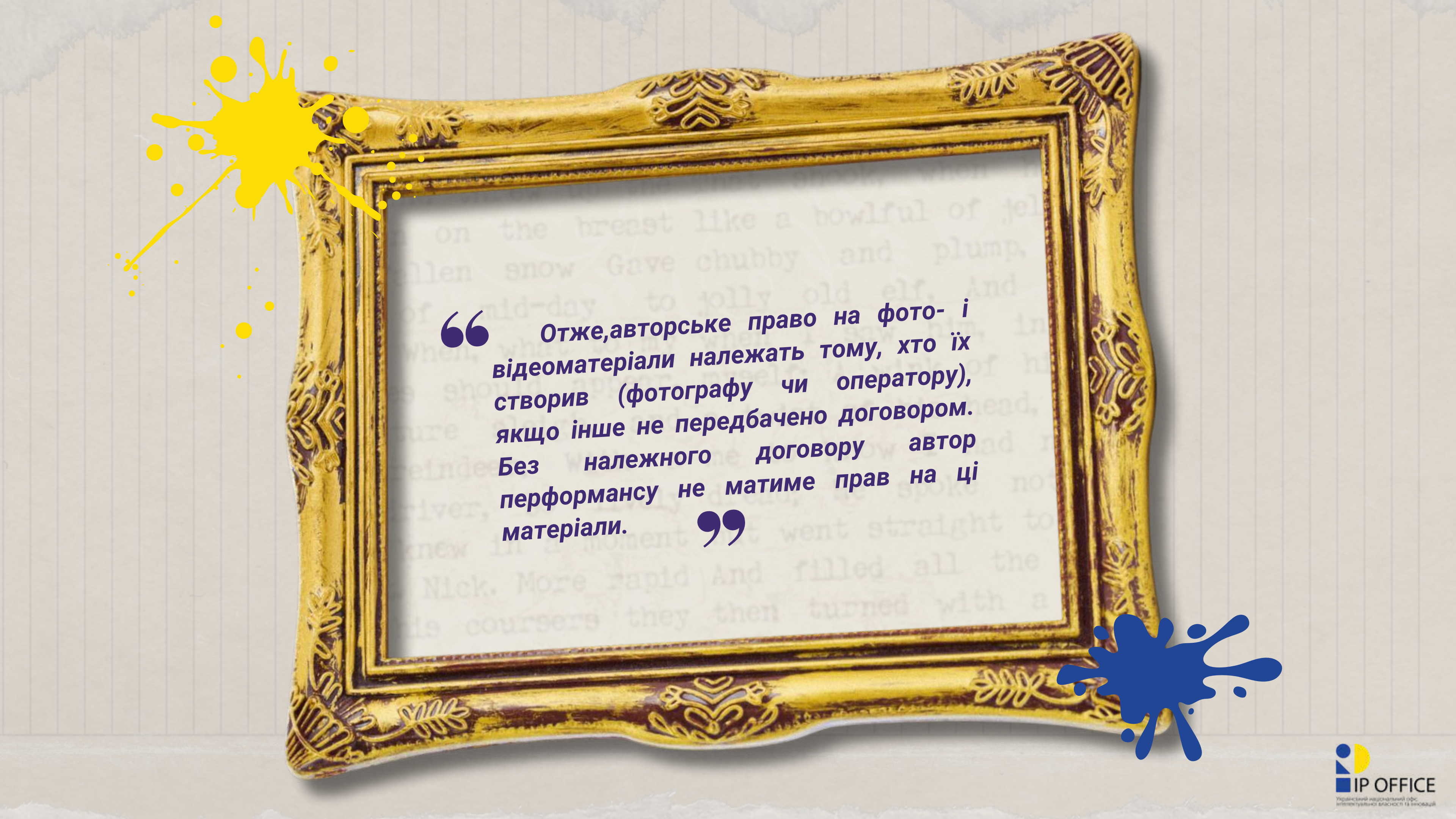
01

Фіксація перформансу: Відео та фотографії перформансу є окремими об'єктами авторського права, але права на них належать фотографу або оператору, які здійснюють зйомку, з моменту створення таких об'єктів. Щоб автор перформансу міг набути права на ці об'єкти, необхідно укласти окремі договори про передання (відчуження) майнових прав з кожним оператором, який здійснює зйомку. Такі договори мають передбачати передання майнових авторських прав у повному складі на території всіх держав світу та на всі способи використання. Зауважимо, що, в будь-якому випадку, особисті немайнові права фотографа та оператора передати не можна.

02

Охорона хореографії або тексту сценарію: Якщо перформанс має чітку хореографію або сценарій, який можна точно відтворити, ці елементи можуть бути зареєстровані як об'єкти авторського права. Таким чином, можна отримати свідоцтво про державну реєстрацію авторського права на текст сценарію або послідовність рухів.

“ Отже, авторське право на фото- і відеоматеріали належать тому, хто їх створив (фотографу чи оператору), якщо інше не передбачено договором. Без належного договору автор перформансу не матиме прав на ці матеріали. ”

ПОДІЛ ІВ MIЖ ARTISAN & FELLOW

ДЕ ЧИЄ

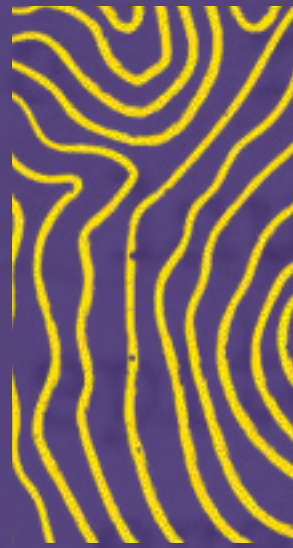

Мене цікавить роз'яснення у питанні співпраці над одним проєктом двох людей на особистих домовленостях, без підписання жодних документів: чи залишається право власності в обох сторін, чи формально його ні в кого немає (наприклад, коли одна сторона погрожує вилученням другої з проєкту, чи можливо вберегти право власності у такому випадку, якщо робота була зроблена)?

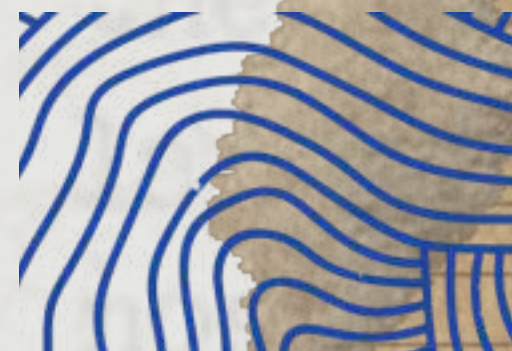
У ситуації, коли двоє і більше людей як artisan (майстер, творець) та fellow (колега або співтворець) працюють над творчим проєктом такі правовідносини регулюються ст. 13 Закону України "Про авторське право та суміжні права".

Якщо ви зі своїм партнером щось створили спільною творчою діяльністю, то ви є співавторами, відповідно, майнові авторські права належать вам обом спільно, якщо інше не передбачено договором. Одноосібне "вилучення" одним учасником іншого з проєкту може бути передбачено документами, що підписувалися безпосередньо щодо проєкту. Якщо подібних документів не існує, звертаємо увагу на відносини навколо об'єкту авторського права, створеного у ході виконання проєкту: один співавтор не може заборонити іншому без достатніх причин використання твору або надання комусь дозволу на його використання. Щоб опублікувати або "продати" твір, потрібна згода всіх співавторів. Коли твір приносить дохід, винагорода ділиться порівну.

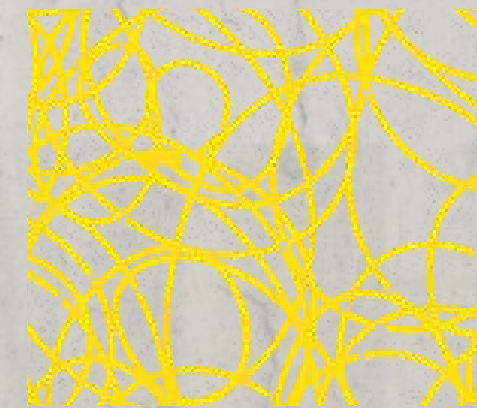
Згідно з вищезазначеним Законом, якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких може використовуватися незалежно від інших частин твору, кожен співавтор має право здійснювати майнові права щодо створеної ним частини твору, за умови що такі дії не завдаватимуть шкоди звичайному використанню такого твору і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси відповідних суб'єктів авторського права.

Відсутність письмового договору залишає поле для маніпуляцій. Коли ви не згодні з іншим співавтором, ви маєте право захищати свої інтереси, у тому числі в судовому порядку. Потрібно зберігати докази своєї роботи – ескізи, чернетки, переписку тощо - це буде підтвердженням вашого творчого внеску у проєкт у випадку необхідності захисту в майбутньому. Отже, вкрай важливо укласти договір, де будуть розподілені майнові авторські права між співавторами на основі спільної домовленості.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ДЛЯ ПОБУДОВИ МІЖНАРОДНОЇ АРТИСТИЧНОЇ ПЛАТФОРМИ

- КРОКИ ЗАХИСТУ ТА
КОНТРАКТИ З
КОРИСТУВАЧАМИ

Кроки для побудови артистичної платформи, діяльність фотобанків українських або закордонних.

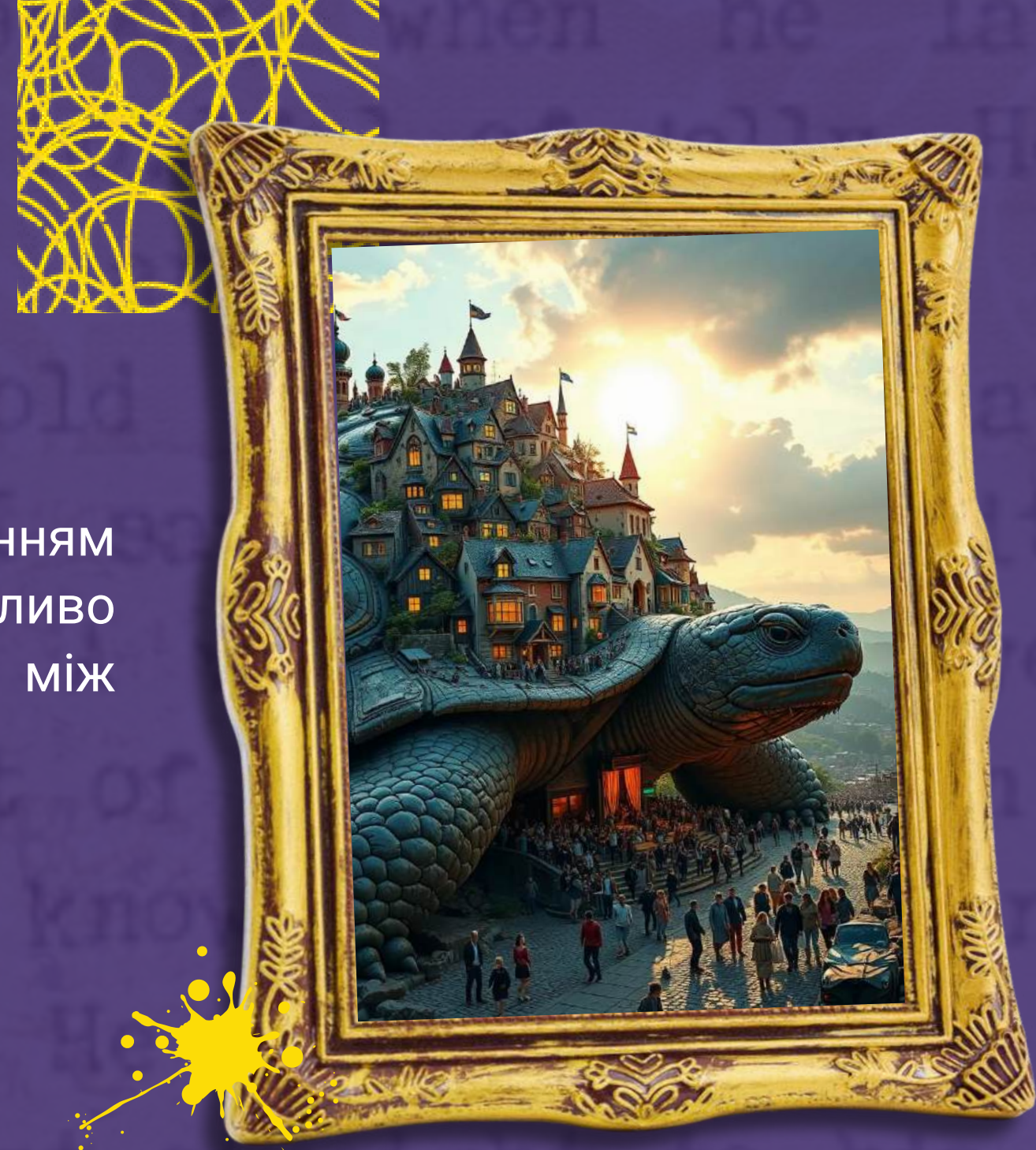
Для побудови міжнародної артистичної платформи з використанням авторських творів, а також захисту інтелектуальної власності, важливо покладатися на чіткі юридичні механізми, що регулюють відносини між платформою, авторами і користувачами. Основними з них є:

01

Розробка публічної ліцензії

Цей договір визначатиме умови, погоджуючись на які, користувачі отримують доступ до платформи та контенту, який на ній розміщено. Важливо включити такі положення:

- Права та обов'язки користувачів: умови користування платформою, включаючи порядок надання доступу до контенту та його використання, заборони на плагіат та несанкціоноване копіювання.
- Умови надання послуг: чітке визначення обсягу послуг, що надаються платформою (наприклад, публікація контенту, просування творів тощо), відповідальність за порушення умов договору та заходи, що можуть бути застосовані до недобросовісних користувачів.

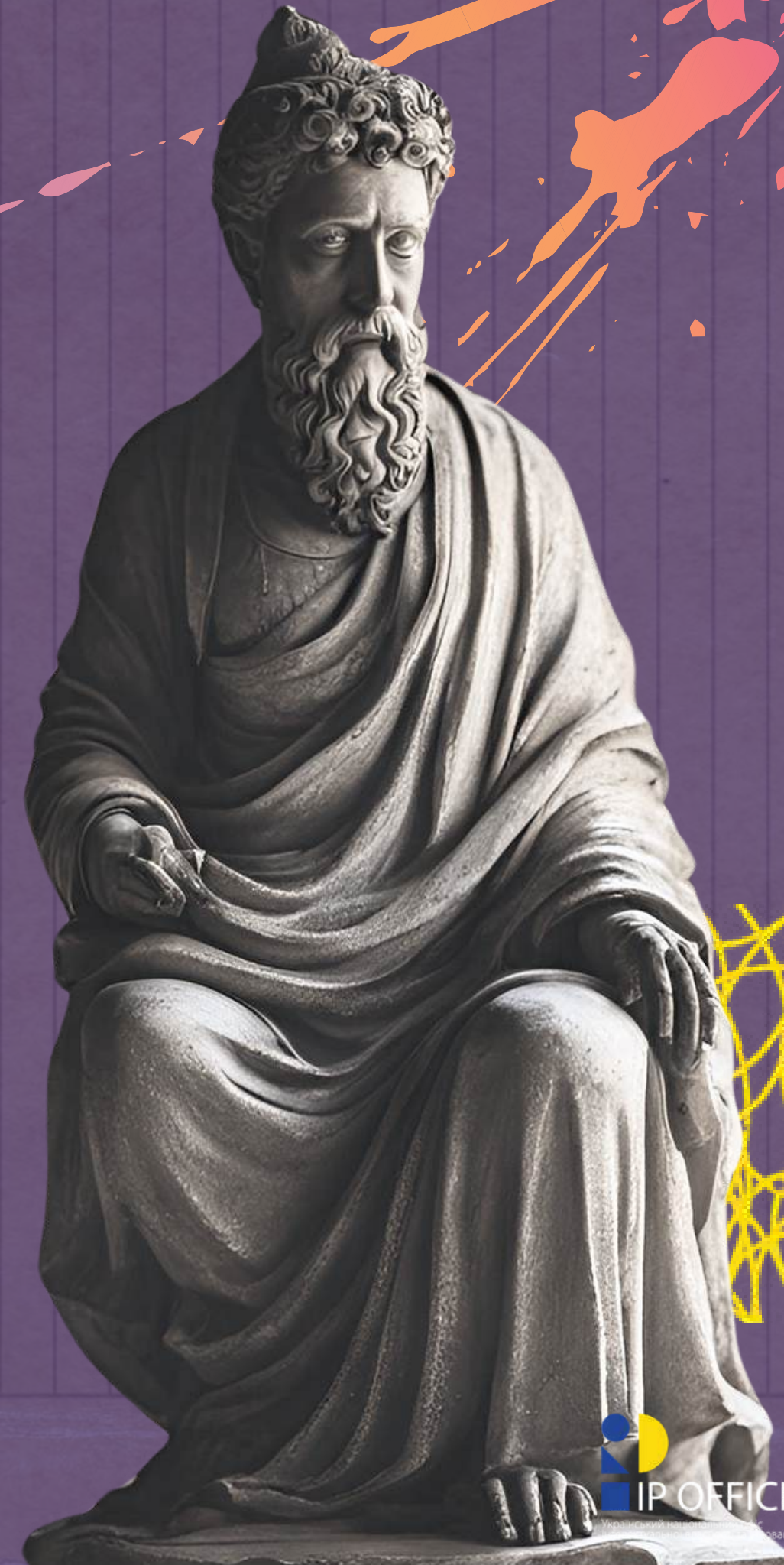

02

Умови розміщення контенту авторами (договір з платформою)

Автори, які розміщують свої твори на платформі, мають надати платформі ліцензії на використання своїх творів. Важливо врахувати такі моменти:

- Тип ліцензії: визначити, що автор надає невиключну ліцензію на використання творів для відображення їх платформою або ж надання можливості користувачам придбати цифрові копії.
- Обсяг прав, які було надано ліцензіату. Визначення, де і як користувачі та сама платформа можуть використовувати твори автора.
- Термін дії ліцензії: чітко визначення строку, на який надається ліцензія.
- Припинення ліцензії: умови, за яких автор може відкликати ліцензію або обмежити її використання

03

Захист інтелектуальної власності

Важливо включити механізми захисту від порушення авторських прав:

- Санкції за плагіат: зазначити відповідальність за порушення авторських прав (штрафи, вилучення контенту, позови).
- Механізм вирішення спорів: встановити процедуру вирішення конфліктів між авторами, платформою, користувачами та законодавство, за яким такі спори будуть вирішуватись .

Платформи Invaluable або Mutual Art є гарним прикладом для створення структури захисту авторських прав. Вони пропонують:

- Чіткі ліцензійні угоди: визначення прав автора на твір і умов його продажу чи ліцензування.
- Політику конфіденційності: захист персональних даних авторів і користувачів.
- Умови користування: умови користування сервісами платформи, які забезпечують дотримання авторських прав.

Діяльність як українських, так і закордонних фотобанків будується на основі погодження користувачами на умови публічної ліцензії платформи, характерні моменти яких розписані вище. Оскільки платформами користуються громадяни різних країн, то правила платформи мають відповідати вимогам міжнародного рівня, та вимогам, що визначають країни місцезнаходження користувачів. Це, зокрема, обов'язок щодо захисту персональних даних, надання можливості оскаржувати порушення, права користувача “відписатись від спам-розсилок” та інше.

Як максимально якісно запатентувати назву професії і напрямку сучасного мистецтва (українською та англійською мовами)? Чи можливо отримати патент, що діятиме на території всіх країн?

Запатентувати назву професії або напрямок сучасного мистецтва як об'єкт патентного права неможливо, оскільки вони не відповідають вимогам патентоспроможності (новизна, винахідницький рівень, промислова придатність).

Можливим варіантом захисту може бути реєстрація запропонованих назв як торговельної марки для ідентифікації свого бізнесу на ринку як такого, що надає конкретні товари або послуги у межах відповідних класів Ніццької класифікації. Торговельну марку можна зареєструвати як в Україні, так і інших країнах світу, застосовуючи Мадридську систему міжнародної реєстрації знаків.

Проте відзначимо, що якщо ви й можете використовувати оригінальну назву напрямку мистецтва в бізнесі, повне монопольне володіння такою назвою не є практично можливим, оскільки в контексті авторського права одне слово, чи словосполучення, не підпадатиме під визначення твору.

В яких випадках авторське право діє по праву створення?

У всіх випадках. Авторське право на твір виникає з моменту його створення, тобто з моменту надання йому будь-якої об'єктивної форми (наприклад, письмової, цифрової) та не потребує додаткової реєстрації чи оформлення спеціальних документів.

Реальною допомогою будуть шаблони стандартних договорів. Зйомка на Замовлення, Друк, Виставка, Модел Реліз і т.п.

В 2024 році IP офіс спільно з Асоціацією Design4Ukraine розробили зразки договорів щодо розпорядження правами інтелектуальної власності для дизайнерів та ілюстраторів. Частина цих договорів може стати в пригоді художникам і іншим митцям. Посилання на проєкт: <https://www.design4ukraine.com/projects>

Яким чином можливо виміряти оригінальність? Які критерії відповідності можливо присутні при експертизі?

Згідно зі ст.1 ЗУ “Про авторське право і суміжні права”, оригінальність твору - ознака (критерій), що характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора та відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення твору.

Отже, твір вважається оригінальним, якщо в ньому присутній особистий творчий внесок автора, достатній для визнання його самостійним об’єктом інтелектуальної власності. Ступінь цього внеску залежить від виду твору та оцінюється індивідуально, враховуючи специфіку творчого процесу. Твір вважається оригінальним доти, доки у судовому порядку не буде доведено інше.

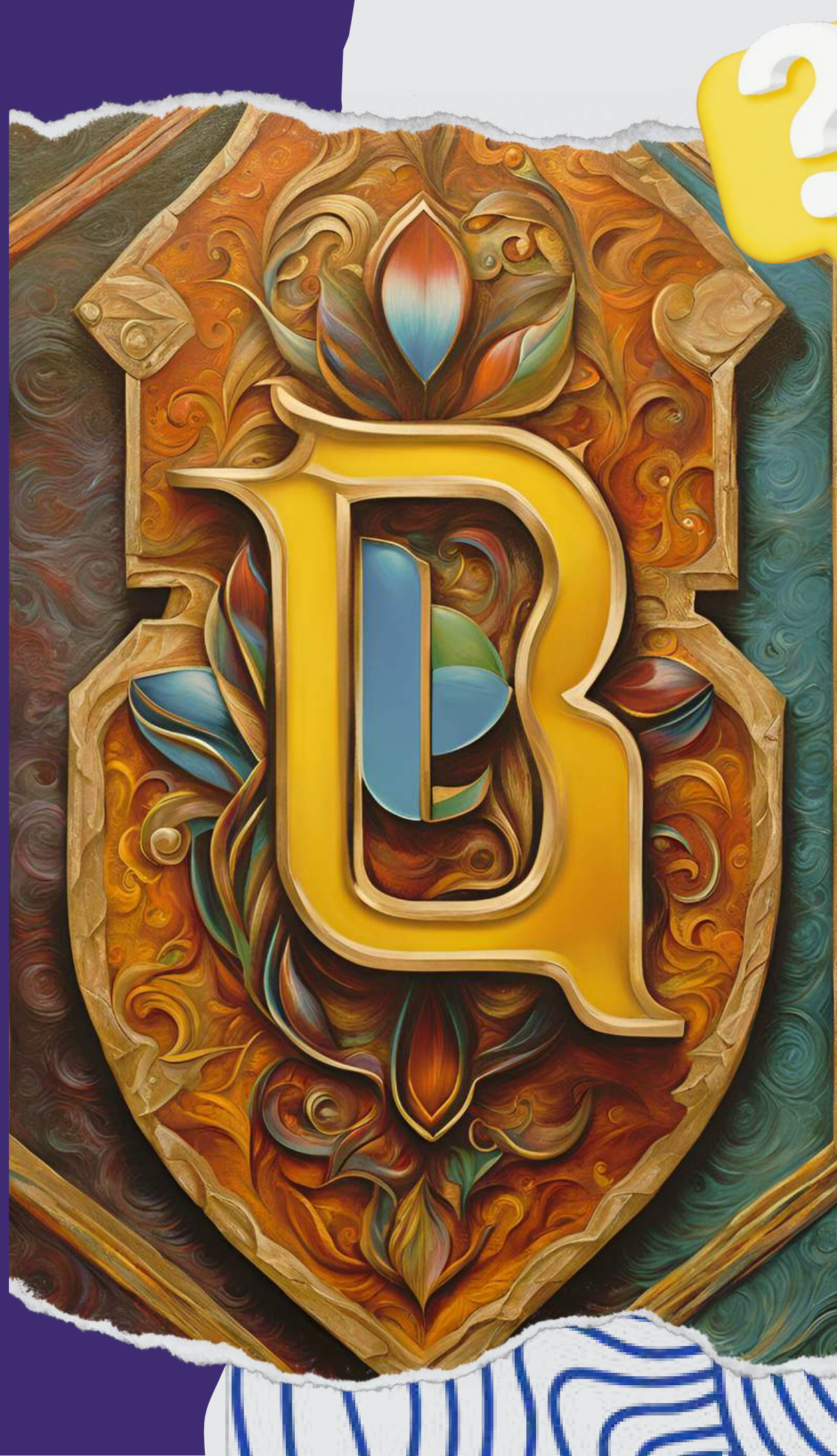
Питання, які поставлені експерту, можуть стосуватись дослідження створеного об’єкта як результату творчої праці на основі документів, наданих до матеріалів справи, або ж порівняння схожості двох об’єктів, визначення наявності чи відсутності ознак плагіату. Перелік питань може залежати від обставин справи.

Щодо сертифікату автентичності: бачу що митці самі їх роблять, але чи вони мають якусь документальну цінність? І який формат сертифікату повинен бути щоб був дійсним?

Надання сертифіката автентичності на твір не є обов'язковим згідно із законодавством України та більшості інших країн. Крім того, відсутнє єдине нормативне визначення такого сертифіката, тому він не має юридичної сили, а виступає, скоріше, гарантією від продавця.

Якщо я бажаю монетизувати творчість за допомогою створення похідної від них продукції (футболки, постери тощо) під «брендом» власного псевдоніму. Чи обов'язково створювати ТМ чи достатньо ФОПу?

Для монетизації творчої діяльності, пов'язаної з виробництвом похідної продукції (наприклад, футболок чи постерів), наявність зареєстрованої торговельної марки (ТМ) не є обов'язковою вимогою та використання псевдоніму як "бренду" можливе без реєстрації ТМ.

Проте реєстрація ТМ може бути вигідною з комерційної точки зору, оскільки вона надає власнику ексклюзивні права на використання "позначення" для товарів і послуг. Це знижує ризик недобросовісного використання псевдоніму іншими особами. Якщо планується масштабне просування бренду та продаж продукції під ним, реєстрація ТМ може стати необхідною для захисту бренду. Водночас здійснення підприємницької діяльності через ФОП (фізичну особу-підприємця) дозволяє легально виробляти та реалізовувати продукцію без обов'язкової реєстрації ТМ, хоча остання може забезпечити додатковий рівень правового захисту і впізнаваності бренду на ринку.

Якщо відеоарт (некомерційний), більш «презентаційний» створений за допомогою використання фільтрів (інстаграму, тік току) – чи треба це зазначати додатково? (Чи це схоже з використанням ШІ?)

Для визначення правомірності використання фільтру у творі (відеоарті), необхідно дослідити публічну ліцензію (умови використання) конкретної платформи, в якій має бути зазначено те, на що ви, як користувач, погоджуєтесь.

Законодавство прямо не вимагає зазначати використання фільтрів, якщо така вимога не зазначена на платформі, що надає фільтр. Однак, якщо відео використовують за межами таких платформ, додаткове зазначення може захистити вас від потенційних претензій щодо порушення умов використання фільтрів.

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Наші контакти:

+38 (044) 494-06-20

вул. Годзенка, 1 , Київ, Україна

Консультація з питань креативних індустрій:

cci.consult@nipo.gov.ua

Із загальних питань звертайтеся за адресою:

uanipio.office@gmail.com

У публікації висвітлені відповіді на питання, поставлені учасниками семінару “Авторське право в образотворчому мистецтві” з серії семінарів “34 полюси творчості”, проведеного спільно УКРНОІВІ (IP офіс) і Українським центром культурних досліджень 25 вересня 2024 року.

В цій публікації використані зображення,
зренеровані штучним інтелектом.

